

CATALOGUL CĂLĂTORILOR DIN SECOLUL AL XIX-lea ÎN DOBROGEA

- O contribuție la bibliografia Dobrogei -

Unul dintre izvoarele folosite în lucrările de istorie cu parcimonie și suspiciune îl constituie notele și însemnările de călătorie, acest material stufos, inegal, subiectiv, uneori superficial, interesant sau plat, captivant sau anost, relevant sau banal care completează informațiile de primă mărime cum sunt documentele sau presa oficială.

Există însă situații în care, nu numai că aceste izvoare sunt utile, ci chiar sunt singurele cu privire la un eveniment, o localitate, o regiune sau o țară la un moment dat.

O astfel de situație o întâlnim și în cazul Dobrogei sub stăpânire otomană. Credem că notele de călătorie despre Dobrogea, numeroase în secolul al XIX-lea, pot schița fresca unui veac de istorie și toate la un loc - însemnări, studii, hărți, opusuri - ne pot conduce la o imagine de ansamblu plină de pitoresc, noutate și adevăr istoric.

Călătorii au fost oameni din toate categoriile sociale, având profesii diverse, un anumit bagaj de cultură și care au plecat de acasă din plăcerea de a colinda lumea, din interes sau cu o anumită misiune. Ei și-au asumat toate riscurile unei călătorii, disconfortul și oboseala pentru bucuria de a vedea alte locuri și alți oameni și de a-i immortaliza prin cuvântul scris.

Datorită unor împrejurări istorice nefavorabile, arhivele Dobrogei fie că au dispărut, fie că, aflate în alte țări sunt greu sau imposibil de abordat și, în această situație, foarte mulți dintre cei ce s-au oprit asupra studiului istoriei Dobrogei în sec. XIX, au apelat masiv la asemenea izvoare.¹

Din acest motiv considerăm utilă întocmirea unui catalog care să inventarieze științific mulțimea călătorilor din secolul al XIX-lea în Dobrogea. Catalogul constituie un instrument tehnic de lucru pentru cercetătorul care vrea să regăsească rapid o sursă asupra unui anume subiect din istoria Dobrogei în veacul trecut.

Demersul nostru a început cu întrebarea "Cum era Dobrogea înainte de 1878?". Răspunsul l-am căutat în scrierile călătorilor din secolul al XIX-lea. Sintetizând informațiile oferite de diverși călători putem schița un interesant și variat tablou istoric.

Condițiile mai grele decât în restul teritoriului românesc au imprimat Dobrogei unele aspecte specifice asupra cărora vom face câteva considerații.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în politica lor de restaurare a puterii centrale, sultanii au întreprins o serie de reforme ale căror efecte s-au resimțit și în Dobrogea. Inaugurată de Mahmud al II-lea (1808-1839) politica

reformatoare a fost continuată de Abdul Medgid (1839-1861) și a vizat regimul juridic al proprietății cu repercusiuni favorabile asupra locuitorilor dobrogeni.² În schimbul unei taxe de punere în posesie (tapú), țăranii români care aveau statutul de "raia" primeau drept de folosință veșnică a pământului statului (mirié), plăteau impozitul anual (haraci sau cizié), dădeau dijma din produse (beylik) și prestau un număr de zile de lucru.³ Discriminarea etnică, religioasă, abuzurile administrației, războaiele dese au împiedicat însă aplicarea deplină a acestor reforme.

În perioada de care ne ocupăm Dobrogea era o provincie de margine a Imperiului Otoman, inclusă în pašalâcul de la Dunăre cu sediul la Rusciuk, pe teritoriul căreia s-au desfășurat trei războaie importante: războiul ruso-turc din 1828-1829, războiul Crimeii (1853-1856) și războiul din 1877-1878. Dobrogea a fost transformată în coridor de trecere, câmp de luptă și a devenit obiectiv al politicii expansioniste practică în această parte a Europei.

În conjunctura internațională complicată, dificilă și contradictorie, Dobrogea ca spațiu geografic a căpătat o importanță de prin rang legată de ceea ce s-a numit în istorie "criza orientală".⁴

Această realitate istorică este probată și de interesul manifestat de unii călători din acea epocă, veniți cu misiune sau numai în trecere prin Dobrogea. Orientarea spre această zonă și-a găsit expresie în apariția a numeroase descrieri, note, articole despre locurile și oamenii provinciei transdanubiene. Astfel de lucrări, adevărate izvoare istorice ne dezvăluie evoluția așezărilor umane, toponimia, tabloul etnic, viața economică, instituții, obiceiuri dobrogene.

În ceea ce privește populația Dobrogei este cunoscută slaba ei prezență în teritoriu, așa încât la 1828, un ofițer turc face o descriere care nu poate fi pusă la îndoială "țara pe care am traversat-o, Dobrogea, nefiind decât un pustiu cum nu se întâlnește în nici o parte în Europa, populația fiind foarte puțin numeroasă, cam cinci locuitori pe km²".⁵

Din punct de vedere etnic este atestată prezența populației majoritare românești, urmașă a populației romanice, numită "dicieni", la care se adaugă "cojanii" (moldoveni) și "mocanii" (ardeleni) stăpânind masiv cursul Dunării, dar și interiorul Dobrogei. Prezența celorlalte etnii este legată fie de colonizări, exoduri pricinuite de războaie, fie de alte evenimente întâmplătoare, cert este că Dobrogea a fost și este un mozaic etnic, având ca element de bază pe cel românesc.⁶

În domeniul economic Dobrogea a fost un important furnizor de cereale și produse animaliere al Imperiului Otoman, așa se explică de ce autoritățile de la Constantinopol au încredințat inginerului agronom și revoluționarului român Ion Ionescu de la Brad, misiunea de a face în 1850 un studiu economic în această provincie.⁷ Era nevoie de un remediu pentru ameliorarea producției agricole grav afectată de dese războaie care au pustiit pământul dobrogean mai ales în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Libertatea

comerțului stipulată prin tratatul de la Adrianopol din 1829 a orientat Dobrogea spre economia românească în așa măsură încât integrarea în circuitul economic național după 1878, a fost rapidă.

În planul instituțiilor, moravurilor, sistemului de legi, normelor juridice, Dobrogea a cunoscut particularitățile societății feudale din imperiul care a stăpânit-o aproape 500 de ani. Peste sistemul administrativ oficial a funcționat tradiția locului derivând din obștea țărănească românească.

Semnificativă este și folosirea limbii române în administrație ca și viața cotidiană, după cum relatează cei mai mulți călători.

Posibilitățile de a se manifesta sub raport cultural, atât pentru români cât și pentru alte naționalități nemusulmane, au fost precare mai mult din cauza vitregiei vremurilor decât a persecuțiilor sau restricțiilor stăpânitorilor. Sărăcia și indolența orientală au făcut dificilă viața spirituală în Dobrogea (școli, biserici), dar nu imposibilă, așa încât înregistrăm și pe acest plan în jurnalele de călătorii, elemente contradictorii: în ciuda distrugerilor suferite, locuitorii dobrogeni au construit lăcașuri religioase și chiar școli, au adus preoți și învățători.

În acest cadru general istoric se plasează relatările călătorilor din secolul al XIX-lea, impresiile lor încredințate tiparului căpătând în perspectiva timpului valoarea unor documente despre realitățile dobrogene din acea epocă.

Având în față o mulțime deschisă de informații cu caracter istoric care nu este exhaustivă și nu epuizează documentarea semnificativă pentru Dobrogea secolului trecut, vom inventaria autori și lucrări de călătorie în ordine cronologică.

Este un catalog de semnalare, cu nume și titluri reprezentative care se încadrează în tipologia cataloagelor bibliografice.

1. Lechevalier, J. B. (1800): "Voyage de la Propontide et du Pont Euxin", Tome II, Paris, 1800.
2. Lord Bentinck W. (1801): Note de voiaj. În: Hope, Trevor J. "Călători englezi în principatele române", "Secolul XX", 10-12, 1978.
3. Adam Neal, dr. (1805 și 1806): "Voyage en Allemagne, en Pologne, en Moldavie et en Turquie". Tome II, Paris, 1818. Traduit de l'anglais par Ch. Auguste.
4. Pușkin, A. S. (1821): "Lui Ovidiu".
5. Béarn, Hector de (1828-1829): "Quelques souvenirs d'une campagne en Turquie", Paris, 1828.
6. Ramsay, Gustav Adolf (1829-1830): Jurnal de război.
7. Nyberg, Frederik (1829-1830): Jurnal de război.
8. Parthenie, ieromonah rus (1831): "Din călătoriile ieromonahului Parthenie prin Moldova în jumătatea întâia a veacului XIX. "Traducere din rusește de arhimandritul; Visarion Puiu. Văleni de munte, 1910.
9. Moltke Helmuth von mareșal (1837): "Lettres de Maréchal de Moltke sur l'Orient". Traduit de l'allemand. Paris, 1872. "Campagne de russes dans la

Turquie en 1828 et 1829", Editura Dumaine, Paris, 1854.

10. Colson, Felix (1839): "Coup d'oeil rapide sur l'état des populations chrétiennes de la Turquie d'Europe".

11. Boué, Ami (1840): "La Turquie d'Europe en observations sur la géographie la géologie, l'histoire naturelle, la statistique, les moeurs, les coutumes, l'archéologie, l'agriculture, l'industrie, le commerce, les gouvernement divers, le clere, l'histoire et l'état politique de cet empire", Paris, 1840.

12. Vincke, Karl von (1840): "Valea Cara-Su", Traducere dr. C. Brătescu. In: "Analele Dobrogei", 3, nr. 2, apr.-iun. 1922, p. 303-308.

13. Czajkowski, Mihai (1841): In: Gh. Platon., "Informații noi privind teritoriul și populația Dobrogei în prima jumătate a sec. XIX", "Anuarul Institutului de arheologie și istorie A. D. Xenopol, Iași, 1968, p. 203-206.

14. Andersen, Hans Christian (1841): Însemnări, în: R. V. Bossy "Mărturii finlandeze despre România", 1937; Marcel Romanescu "Andersen în România", "Revista fundațiilor", 8, nr. 1, ian. 1941, p. 177-185.

15. Grillparzer, Franz Serafim (1843): Jurnal. In: Eugen Păunel "Calea dunăreană și dobrogeană a lui Grillparzer în anul 1843", "Analele Dobrogei", 15, 1935, p. 107-118.

16. Valon, Alexis de (1842-1843): In: C. Karadja "Călătoria unui francez Aexis de Valon prin Dobrogea", Revista de istorie, 1928, p. 364-365.

17. Kraszewski, I.I. (1843): Însemnări.

18. Smancini, G. (1843): "Scorsa piacevole in Grecia, Egitto, Turchia, sul Danubio e da Vienna alla Lombardia descritta e corredata di note per servire anche di guido a viaggiatori. Milano, 1844.

19. Koch, dr. Karl (1843-1844): "Wanderungen in Oriente Warhen der iahre 1843 und 1844". In N. Iorga "Cernavoda și Constanța în prima jumătate a sec. XIX, după descrierea călătorului germăsan Karl Koch", Editura Casa școalelor, București, 1929.

20. Doussault, Charles (1845): "La Dobroudja". In: L'illustration, 23, nr. 591, 24 iun. 1854, p. 395-396.

21. Alecsandri, Vasile (1845): Jurnal.

22. Hommaire de Hell, Xavier (1846): "Voyage en Turquie et en Perce", Paris, 1860 (călătorie executată din ordinul guvernului francez în anii 1846, 1847 și 1848). In: Marin Rareș "Xavier H. de Hell. Un călător francez în Dobrogea în 1846", în "Analele Dobrogei", 15, 1934, p. 54-67.

23. Gabriel, L. (1849): "Danube, Nyl et Jourdain. Souvenirs et impressions de voiage par ...", Paris, 1864.

24. Rey, William (1849): "Malul dunărean al Dobrogei".

25. Sazerac, H. L. (1849): In: Simona Vârzaru "Dunărea ilustrată - Prin țările române, călători străini din sec. al XIX-lea", Ed. Sport-Turism, București, 1984, p. 123-126.

26. Ionescu de la Brad, Ion (1850): "Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja, par ..." Constantinople, 1850. În... :Analele Dobrogei", 3, nr. 1,

ian.-mart. 1922. Traducere F. Mihăilescu.

27. Urquhart, David (1850): secretarul ambasadei britanice la Constantinopol: Memoriu.

28. Boucher de Perthes (1851): "Voyage à Constantinople par l'Italie, la Sicilie et la Grèce". Tome I. Paris. 1853. În: I. Conea, Boucher de Perthes Voyage à ..., in "Analele Dobrogei", 15, II, 1925, p. 179-273.

29. Engelhardt, Ed. (1853): Însemnări. Comisia Europeană a Dunării.

30. Harret, Mihail (1851): "Notiții din călătorie de la Galați la Atena în an 1851" ... Iassi, 1853.

31. Carlisle, George William, conte: Canal și cale ferată Dunăre-Marea Neagră.

32. Quesnoy, dr. F./ (1854): "La Dobroudja. De Varna à Custendje". În: "L'Illustration", 24, 1854, p. 215-216; 235-237.

33. Cabrol, dr. (1854): misiunea franceză a mareșalului Saint Arnaud. "Memorii". În: N. Iorga "România cum era până la 1918". Moldova și Dobrogea, București, 1940.

34. Sprat, T. (1854): Proiect canal Dunăre-Neagră.

35. Spencer, cpt: "Malul dobrogean al Dunării. Canalul". (1854)

36. Allard, Camille dr. (1855): "La Dobroudja. Souvenirs d'Orient". Paris. 1859. (Ed. Ch. Douniol) și "Mision médicale dans la Tartarie-Dobroudja", Paris, 1857.

37. Lalanne, Leon ing.: Misiunea franceză (1855).

38. Michel, Jules ing. (1855): Misiunea franceză, "Les travaux de défense des romains dans la Dobroudja. Kustendje et le retranchement connu sous le nom de Fossé de Trajan ... pendant la Mision danubienne. Paris f.a.

39. Blondeau, Eugène (1855): Misiunea franceză. În: A. Pop "Un călător francez în Dobrogea: Eugène Blondeau", Comunicări de istorie a Dobrogei, 1980, p. 91-92.

40. Biddulph, M. A. (1855): Canal Dunăre-Marea Neagră.

41. Cunningham, Charles (1855): viceconsul Galați; Canal Dunăre-Marea Neagră.

42. Flumm, Emil (1855): antreprenor cariere de granit, Măcin.

43. Bois-Robert, I. D. (1857): "Nil et Danube. Souvenirs d'un touriste. Egypte, Turquie, Crimée, Provinces Danubienne, Paris, f. a.

44. Forester, Thomas (1857): "The Danube and the Black Sea Mamoir on their junction by a raylway between Tchernavoda and a free port at Kustendje", London, 1857.

45. Barkley, Henry C. (1857). "Between Danube Sea or five years in Bulgaria", London, 1876.

46. Lejean, Guillaume (1857-1858) și (1867-1868): "Ethnographie de la Turquie d'Europe. Gotha. 1861.

47. Hamm, Wilhelm, dr. (1858-1859): În: N. Iorga "Călătoria lui W. Hamm ...

Istoria românilor prin călători", vol. IV, ed. II; C. Caradja "Un neamț despre țara noastră în anul 1858", "Analele Dobrogei", VII, 1926, p. 85.

48. Kanitz, F. (1860-1880): "La Bulgarie danubienne et le Balkan. Études de voyage (1860-1880)", Paris, 1882.

49. Talleyrand (1857): nepot al diplomatului T. despre Kustenge, corespondența adresată contelui Walewski.

50. James, Jerry (1860-1868): antreprenor; "Octoih", Pecineaga, 6 apr. 1868.

51. Cuza, Al. I., (1860 și 1864); în "Viața lui Cuza Vodă", Iași, 1912.

52. Bolintineanu, Dim, (1860 și 1864): "Voyage à Constantinople de SAS, Alexandre Jean, Prince Regnant des Principautés Unies", Extrait du Curier d'Orient, f. a.

53. Ioanne et Isambert (1861): "Itinéraire historique et archéologique de l'Orient", 1861.

54. Wallace, Sigmond dr. (1864): "Sur le Danube de Vienne à Constantinople et aux Dardanelles." Vienne. 1864.

55. Davilla, Carol dr. (1864): suita domnitorului A. I. Cuza.

56. Ernest, Louis dr. (1865): "Kustenje". L' Illustration. Tome XLV. 1865, p. 74.

57. Mor, Désiré (1865 și 1870): antreprenor francez la Iglîța.

58. Carol I, principe (1867): Memorii.

59. Peters, K. F. (1864-1867): "Grundlinien zur geographie und geologie des Dobrudscha". Wien. 1867. În: Al. Arbore "O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea". Analele Dobrogei, 3, nr. 2, 1922, p. 237-291.

60. Dejardins, Ernest (1867): "Voyage archéologique dans la région du bas Danube", Paris, 1868.

61. Avril, Adolf d' (1868): "De Paris à L'Ille des Serpents, à travers la Roumanie, la Hongrie et les bouches du Danube", par Cyrille, Paris, 1876.

62. Bălășescu, Nifon (1870-1874): "Românii din Turcia". În: "Cărțile sățeanului", 2, 1878 (p. 27-32; 127-130; 139-143); "Biserica și școala", vol. I, București, 1877.

63. Kinston, W. B. (1874): Comisia Europeană a Dunării.

64. Martin Felix (1873): "Le bas Danube et les Principautés danubienne".

65. Alfred de Caston (1877): "Voyage dans la Dobroudja. La vérité sur les hommes et les choses. Bucarest, 1878.

66. Dick de Lonlay (1877-1878): "En Bulgarie. 1877-1878, Paris, 1883.

67. Hogguer, baron d'(1879): "Rengseinsments sur la Dobroudja. Son état actuel, ses ressources et son avenir", Bucarest, Ed. Soccec, 1879.

68. A. Ubicini (1877): "La Dobroudja et la Delta du Danube". În: "Revue de Géographie, tome IV, Delagrave, Paris, 1879.

69. Leon Bosny (1880): etnograf francez.

70. Eminescu, Mihai (1881): scrisoarea către Veronica Micle.

71. Burada, Theodor (1880): "Generalități privind Dobrogea".

72. Aman, Theodor (1880).

73. Grigorescu, Nicolae (după 1880).
74. Brândză, Dimitrie (1880): "Studiu despre vegetație Dobrogei".
75. Zamfirescu, Duiliu (1880): Însemnări de călătorie prin Dobrogea.
76. Jooris, J. (1881): "La situation économique de la Roumanie et de la Dobroudja", Bruxelles, 1881.
77. Nazarettean, J.A. (1882): "Notițe istorice și geografice asupra provinciei Dobrogea", 1882. În: "Journal de Bucarest".
78. Montandon, A. (1884): "Excursion en Dobroudja", Angers, 1887.
79. Schuchardt, Carl dr. (1884): În : "I. Georgescu, O călătorie de Crăciun în Dobrogea", "Analele Dobrogei", 7, 1926, p. 74-81.
80. Basarabescu, Șt. (1884): "Jurnal". În revista "Contemporanul", sept. 1884.
81. Mirea, G.D. (1884): a pictat biserica episcopală "Sf. Petru și Pavel".
82. Amante, Bruto (1884): studiu "Una visita a Kustendie (antica Tomi) sul Mar Nero", 1885.
83. Grozescu, Vasle (1886): publicist - descrierea băilor de mare.
84. Delavrancea, B. St. (1887): "Șapte zile la Constanța". Note constănțene. Memoriu Pro Nasone. În: "Opere", vol. 6, București, 1970, p. 113-134.
85. Bart, J. (Eugeniu Botez) - (1890): "În Deltă", București, f. a.
86. Antipa Gr. (1880): Însemnări - Delta Dunării.
87. Henția, Sava (1895): pictor.
88. Richard, A. de (1895): "La Roumanie à vol d'oiseau", Bucarest, 1895.
89. Vlahuță, Al. (după 1895): despre podul de la Cernavodă.
90. Napoleon, Ath (1896): "Insulele Dunării dobrogene"; "Cursul Dunării pe teritoriul Dobrogei"; "Afluenții și bălțile Dunării", "Solul Dobrogei".
91. Gubernatis, Angelo de (1898): "Studiu despre România și români".
92. Lincherdopol I.R. (1900): "Excursiune în Dobrogera", București, 1901.
93. Pittard, Eug. (1901): "Dans la Dobroudja (Roumanie). Notes de voyage", Gêneve, 1902.
94. Iorga, N. (după 1900): "România cum era până la 1918. Vol. II. Moldova și Dobrogea. Ilustrată de Alina Iorga. București. 1940.
95. Sanielevici, H. (după 1900): "Icoane fugare". București. 1921.
96. Sadoveanu, Ion Marin (1895-1900).

NOTE

1. N. Iorga: "Istoria românilor prin călători, București, 1981; "Sate și oameni din Dobrogea la 1855". În: "Analele Dobrogei", 3, 1922; "România cum era ea până la 1918", vol. II, București, 1940; Al. Arbore: "La culture roumaine en Dobroudja", Bucarest, 1938 (extras din "La Dobroudja"); "Noi informațiuni etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei și a regiunilor basarabene învecinare Dunărei. În: "Analele Dobrogei", XI, 1930; Gh. Platon: "Informații privind teritoriul și populația Dobrogei în prima jumătate a sec. XIX. În: "Anuarul Institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol", Iași, 5, 1968; C.C. Giurescu: "Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne", Muzeul regional de arheologie, Dobrogea, 1966; M.D. Ionescu: "Dobrogea în pragul veacului XX", București,

- 1904; "Dobrogea cincizeci de ani de viață românească", București, Cultura Națională, 1928; T. Mateescu: "Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)", București, 1975; "Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea", București, 1979; A. Ghiață : "Les roumains en Dobroudja au milie du XIX siècle d'après les informations de I. Ionescu de la Brad". În: "Revue des études sud-est européennes", 15, 1977; "Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă". În: "Memoriile secțiunii de științe istorice a Academiei", București, 1979; N. Ciachir "Contribuții la istoria Dobrogei", Rev. Arhivelor, V, 1962; I. Georgescu "Dr. Carl Schuchardt. O călătorie de Crăciun în Dobrogea". În: "Analele Dobrogei", 7, 1926; Marcel Romanescu "Andersen în România". În: "Revista Fundațiilor", 8, nr. 1, 1941; Bogdan Păunel "Calea Dunării și Dobrogei a lui Grillparzer", În "Memoriile secțiunii de științe istorice a Academiei R.S.R., tom V, 1980; A. Pop "Un călător francez în Dobrogea. Eugène Blondeau". În: "Comunicări de istoria a Dobrogei", Constanța, 1980; S. Vârzaru "Prin țările romane. Călători străini din sec. al XIX-lea", București 1984; C. Cioroiu "Călători la Pontul Euxin", București, 1984; "Stampe euxine în relatări de călătorie". În: "Analele Dobrogei", I, 1, 1995; "Călători străini despre țările române", vol. 1-8, 1980-1984; Dan A. Lăzărescu "Imaginea României prin călători", vol. II, 1986; Gh. Dumitrașcu, Biserici și mănăstiri românești în Dobrogea până la 1878", Fundația Șaguna, Constanța, 1996.
2. Gh. Platon "Istoria modernă a României", București, 1988, p. 110-111.
 3. Ibidem; vezi și T. Mateescu "Documente privind ...".
 4. Simona Vârzaru, op. cit., p. 11.
 5. Gr. Dănescu "La Dobroudja. Études de géographie physique et ethnographique", Bucarest, 1903; A. Ghiață "Toponimie ...", p. 28-61.
 6. Al Arbore "La Dobroudja", p. 29.
 7. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, op. cit., p. 242.

LE CATALOGUE DES VOYAGEURS DU XIX-e SIÈCLE EN DOBROUDJA (UNE CONTRIBUTION À LA BIBLIOGRAPHIE DE LA DOBROUDJA)

Résumé

L'importance des informations offertes par les journaux, notes et souvenirs de voyage concernant l'histoire de Dobroudja au XIX e s. a conduit a la naissance d'un ouvrage qui puisse inventorier de telles sources. La mise en ordre chronologique des auteurs - voyageurs qui on écrit sur la Dobroudja du siècle dernier, recouvre la liste de travaux publiés jusqu'à présent.

Sans être exhaustif, ce catalogue bibliographie offre un instrument de travail à ceux qui étudient l'histoire de Dobroudja.